

The Federal Republic of Somalia
Office of the Prime Minister

Tariikh: 17/08/2023

Xeer Ra'iisul Wasaare Lr.137

XEERKA: XEER-NIDAAMIYAHA MAAREYNTA HANTIDA DANTA GUUD IYO AGABKA DOWLADDA.

Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS;

Markuu arkay: Qodobka 99^{aad} farqadaha (a), (b) iyo (c) ee Dastuurka KMG.

Markuu arkay: Qodobka 100^{aad} farqadaha (a) iyo (d) ee Dastuurka KMG.

Markuu arkay: Warqadda summadeedu tahay **MOF/OM/1012/2023** ee ku taariikheysan Agoost 16, 2023 kuna saabsan codsi soojeedinta Wasiirka Wasaaradda Maaliyadda.

Markuu arkay: Go'aanka Shirka Golaha Wasiirrada ee summaddiisu tahay **SHGW.00.43.08.23** ee 17/08/2023, kuna saabsan ansixinta **Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda** oo uu Goluhu cod buuxa ku ansixiyay.

Markuu tixgeliyey: Muhiimadda uu leeyahay meel-marinta Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda.

Wuxuu Meel-mariyey:

Qodobka 1^{aad}

Go'aanka Shirka Golaha Wasiirrada ee summaddiisu tahay **SHGW.00.43.08.23** ee 17/08/2023, kuna saabsan ansixinta Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda oo uu Goluhu cod buuxa ku ansixiyay.

Qodobka 2^{aad}

Waxaa Wasaaradda Maaliyadda loo igmaday in ay hir-geliso, meel-marisana Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda.

Qodobka 3^{aad}

Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda waxa uu dhaqan-galayaa marka uu saxiixo Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya, waxaana lagu soo saarayaa Faafinta Rasmiga ah ee J.F.S.

[Handwritten signature]

Mudane, Hamza Cabdi Barre
Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda JFS

MOF/OM/1012/2023

August 16, 2023

Ku: Ra'iisul Wasaaraha Xukuumadda Federaalka Soomaaliya
Og: Agaasimaha Golaha Wasiirada, Xafiiska Ra'iisul Wasaaraha
Og: Wasiir Ku-xigeenka Wasaaradda Maaliyadda, DFS
Og: Wasiiru-dawlaha Wasaaradda Maaliyadda, DFS

Ujeeddo: U soo gudbinta Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda ansixinta Golaha Wasiirada

Mudane Ra'iisul Wasaare,

Waxaan halkan si sharaf leh kugu soo gudbinayaa Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda si loo horgeeyo Golaha Wasiirada oo ay u ansixiyaan. Xeer-nidaamiyahaan waxaa lagu dabaqaya maareynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay ka mid yihiin hantida guurtada ah, midda maguurtada ah iyo agabka (inventories) hay'addaha Dowladda.

Waxaan usoo saaray Xeer-nidaamiyahan si waafaqsan Qodobka 62 (1) ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019, waxa uuna kaabayaa Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019 iyo Xeer-nidaamiyaha Sharciga Maareynta Maaliyadda oo ay ansixiyeen Golaha Wasiirada markay taariikhdu ahayd 19/05/2022 (Xeer Ra'iisul Wasaare Lr. 140).

Ujeeddada Xeer-nidaamiyahan ayaa ah in la hubiyo in hantida danta guud iyo agabka Dowladda loo maareeyo si wax ku ool ah, lagana hortago dayacaadda, burburka iyo si xun u isticmaalka hantida danta guud iyo agabka Dowladda. Intaa waxaa dheer, ansixinta Xeer-nidaamiyahaan waa mid ka mid ah shuruudaha deyn cafinta oo ay tahay in ay Soomaaliya buuxiso ka hor dhamaadka bisha Agoosto, 2023.

Sidaa darteed, Mudane Ra'iisul Wasaare, waxaan si xushmad leh kaga codsanaynaa in aad horgeeyso Xeer-nidaamiyahan Golaha Wasiirada si ay u ansixiyaan.

Mahadnaq iyo Qadarin,

Bth

Xildh. Biixi Iiman Cige
Wasiirka Wasaaradda Maaliyadda
Jamhuuriyadda Federaalka Soomaaliya

**Xeer-nidaamiyaha Maareynta Hantida Danta Guud iyo
Agabka Dowladda, 2023**

**Xeer-nidaamiyahan waxaa loo soo saaray si waafaqsan Qodobka 62 (1) ee Sharciga
Maareynta Maaliyadda Guud, 2019**

Tusmo

Qodobka 1-aad: Ujeedada iyo Baaxadda	1
Qodobka 2-aad : Qeexitaanno/Erey bixin.....	1
Qodobka 3-aad: Doorarka iyo Mas'uuliyadaha.....	1-3
Qodobka 4-aad: Diiwaangelinta Hordhaca ah ee Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda.....	3-5
Qodobka 5-aad: Sumadeynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda.....	5
Qodobka 6-aad: Soo Iibsiga Hantida Danta Guud.....	5-6
Qodobka 7-aad: Dayactirka Hantida Danta Guud.....	6-8
Qodobka 8-aad: Kirada iyo Heshiisyada Dheef-wadagga (Concessions) ee Hantida Danta Guud.....	8-9
Qodobka 9-aad: U Kala Wareejinta Hanti Dan Guud ama Agabka Laba Hay'add ee Dowladeed.....	9-10
Qodobka 10-aad: Ka saarista Agab gacanta Dowladda.....	10
Qodobka 11-aad: Ka tirtirida Agabka laga saaray gacanta Dowladda Diiwaanka Hantida Qaranka	11
Qodobka 12-aad: Xisaabinta iyo Kasoo-warbixinta.....	11-12
Qodobka 13-aad: Maareynta Gaarka u ah Agabka Dowladda.....	12-13
Qodobka 14-aad: Soo Iibsiga Agabka.....	13-14
Qodobka 15-aad: Kaydinta Agabka Dowladda.....	14
Qodobka 16-aad: Habka Xaqiijinta iyo Hubinta Agabka.....	15
Qodobka 17-aad: Maareynta Agabka Dowladda.....	15
Qodobka 18-aad: Dhaqan-Galka Xeer-nidaamiyaha	15-16

QAYBTA 1-AAD
MABAADIIDA GUUD EE MAAREYNTA HANTIDA DOWLADDA

Qodobka 1-aad

Ujeedada iyo Baaxadda

1. Xeer-nidaamiyahan waxaa loogu talagalay in lagu hago maareynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda ee ku qeexan Qodobka 3(12), Qodobka 50-aad, iyo Qodobka 51-aad ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud ee 2019.
2. Xeer-nidaamiyahan waxa uu kaabayaa, waana in lala akhriyaa, Xeer-nidaamiyaha Sharciga Maareynta Maaliyadda oo ay ansixiyeen Golaha Wasiirada markay taariikhdu ahayd 19/05/2022 (Xeer Ra'iisul Wasaare Lr. 140).
3. Gaar ahaan, Xeer-nidaamiyahaan waxaa lagu dabaqaya maareynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay ka mid yihiin hantida guurtada ah, midda maguurtada ah iyo agabka (inventories) hay'addaha Dowladda.

Qodobka 2-aad

Qeexitaanno/Erey bixin

1. Ereyadan soo socda wuxuu mid walba yeelanayaa fasiraadda ku hor qoran:
(b) “Hantida Danta Guud”: Waxa loola jeeda hantida ku xusan faqradda 2-aad ee Qodobka 50-aad iyo Qodobka 51-aad ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, 2019.
(t) “Agabka Dowladda”: Waxa loola jeeda hantida guurtada ah oo ay Dawladdu leedahay oo ay ku jiraan, balse aan ku koobneyn, dhammaan mishiinnada nuucyadooda kala duwan, gaadiidka, qalabka elegtarooniga ah, mishiinnada iyo qalabka warshaddaha, alaabta xafiiskayada, xoolaha nool, saadka, hantida dhextaala dhismayaasha Dawladda oo ay leedahay Dawladdu una isticmaasho fulinta adeegyada iyo hanti kasta oo kale oo guurta ah ee uu Wasiirku ku qeexo wareegto.
2. Erey kasta oo kale oo lagu dhex isticmaalo Xeer-nidaamiyahan ee aan lagu qeexin Xeer-nidaamiyahan laakiin lagu qeexay Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud ee 2019 ama Xeer-nidaamiyaha Sharciga Maareynta Maaliyadda ee 2022, wuxuu yeelanaya macnaha lagu siiyay halkaas.

Qodobka 3-aad

Doorarka iyo Mas'uuliyadaha

1. Guddiga Hantida Danta Guud ayaa hawshoodu tahay korjoogteynta, dib-u-eegista iyo katalo-bixin arrin kasta oo saamaynaysa maamulka Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda. Guddigan ayaa ka kooban shantan xubnood oo kala ah:

(b) Wasiirka Maaliyadda (Gudoomiye).
(t) Wasiirka Hawlaha Guud, Dib-u-dhiska iyo Guryaynta (Xubin).
(j) Hanti-dhawrka Guud (Xubin).

(x) Xisaabiyaha Guud (Xubin).

(kh) Garyaqaanka Guud ee Dowladda (Xubin).

2. Si waafaqsan Qodobbada 8-aad iyo 9-aad ee Sharciga, Wasiirku waxa uu masuul ka yahay:

(b) Soo saarista hagayaasha maaraynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda, si loo hubiyo in dhammaan hantida danta guud iyo agabka Dowladda loo ilaaliyo, loo diiwaan geliyo, loo xisaabiyo, walibana looga soo warbixiyo sida uga habboon.

(t) Samaynta nidaamka maareynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo la shaqayn kara Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS).

(j) Ansixinta codsiyada ka yimaada Hay'adaha Dowladda ee saamaynaya maaraynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.

(x) La socodka kormeerka iyo kor-joogtaynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.

3. Si waafaqsan Qodobka 10-aad ee Sharciga, Xisaabiyaha Guud ayaa masuul ka ah:

(b) Soo saarsita, isaga oo la tashanayo Waaxda Hantida Qaranka iyo midda Miisaaniyadda ee Wasaaradda Maaliyadda, habraac ku aadan kala-soocidda hantida danta guud iyo agabka Dowladda iyo dejinta Jaantusyada Xisaabaadka (codes on the Charts of Accounts) oo muujinaya nuucyada hantida danta guud iyo agabka Dowladda si loogu adeegsado diiwaangelinta, kaydinta iyo ka warbixinta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.

(t) Soo saarita, isaga oo la tashanayo Waaxyaha Hantida Qaranka iyo Miisaaniyadda ee Wasaaradda Maaliyadda, hage muujinaya mabaadi'da xisaabaadka iyo hababka loo xisaabinayo qiimaha, qiimo-dhaca iyo khasaaraha ku yimaada hantida danta guud iyo agabka Dowladda.

(j) Isagoo tixraacaayo diiwaanada ku jira gacanta Waaxda Hantida Qaranka, isku geeynta iyo ku muujinta warbixinta xisaab xirka (balance sheet) qiimaha hantida danta guud iyo agabka Dowladda Faderaalka ee Soomaaliya.

(x) Dhammaan hagayaasha iyo habraacyada uu usoo saaro Xisaabiyaha Guud si waafaqsan faqradaan waa in uu ansixiya Wasiirka ka hor inta aan la hirgelin.

4. Sida ku cad Qodobka 8(3) ee Sharciga, Wasiirka ama sarkaalka Wasaaradda ka tirsan ee Wasiirku u wakiishay si waafaqsan Qodobka 26 (1) ee Sharciga, ayaa masuul ka ah dib-u-eegista qorshaha maamulka hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay hay'adaha Dowladdu soo raaciyaan soo-jeedinta miisaaniyada, si uu ugala taliyo in ay waafaqsantahay Qorshaha Maaliyadda ee Mudadda Dhexe iyo in kale.

5. Si loo hubiyo in si hufan loo maareeyo hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay gacanta ku hayso hay'adda Dawladeed, Sarkaalka Idman ee hay'addas Dowladdeed, si waafaqsan Qodobka 12(2) ee Sharciga, ayaa masuul ka ah:

(b) Hubinta in si hufan loo isticmaalo hantida danta guud iyo agabka Dowladda, lagana ilaaliyo dayac iyo burburba.

(t) Inuu ka ilaaliyo in hantida danta guud iyo agabka Dowladda si xun loo isticmaalo;

- (j) Inuu kormeero isticmaalka iyo xaaladaha ay ku sugan yihiin hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
- (j) Inuu diyaariyo qorshaha maamulka hantida danta guud iyo agabka Dowladda iyo fulinta dayactirka hantida iyo agabka.
- (x) Inuu samayo diiwaan si joogta ah loo cusbooneeysiiyo ee lagu kaydiyo dhammaan xogaha hantida danta guud iyo agabka Dowladda, lana wadaago Waaxda Hantida Qaranka ee Wasaaradda warbixino ku saabsan nidaamka maareynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda iyo xaaladaha ay ku sugan yihiin.
6. Si loo xaqiijiyo gudashada waajibaadka shaqo ee loo igmaday Wasiirka si waafaqsan Qodobka 8(3) ee Sharciga, walibana maanka lagu hayo mabda'a Wakaalasho Awood Shaqo ee ku xusan Qodobka 26 (1) ee Sharciga, ayaa Waaxda Hantida Qaranka ee Wasaaradda Maaliyadda loo xilsaaray ilaalinta iyo isku-dubbaridka maamulka hantida danta guud iyo agabka Dowladda Federaalka Soomaaliya. Waaxdu waxa ay masuul ka tahay:
- (b) Horumarinta iyo dhaqan-gelinta shuruucda, xeerarka, hagayaasha iyo nidaamyada kale ee lagu maareeyo hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
- (t) Maamulida nidaamka maaraynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
- (j) Kaydinta iyo joogtaynta diiwaan dhameystiran ee dhamaan hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
- (x) Oggolaanshaha codsiyada uga yimaada hay'adaha Dowladda ee diiwaan gelinta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
- (kh) Usoo jeedinta Wasiirka in uu ansixiyo isbedel kasta ee lagu samaynayo maaraynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay ku jiraan balse aan ku xaddidnayn soo iibsashada, kireynta, wareejinta iyo iska-iibinta.
- (d) Kormeerida, la socodka iyo fulinta baarista iyo xaqiijinta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
- (r) Kormeerida, la socodka iyo korjoogtaynta dayactirka hantida danta guud iyo agabka ku jira gacanta hay'adaha Dowladda.
- (s) Dib u eegista iyo bixinta talooyinka ku saabsan qorshayaasha maaraynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay ku jiraan balse aan ku xaddidnayn go'aan ka qaadashada isticmaalka, kiraynta ama bixinta heshiisyada dheef-wadaagga ah (concession) ee hantida danta guud iyo qorshaha dayactirka hantida danta guud.

QAYBTA 2-AAD

DIIWAANGELINTA HANTIDA DANTA GUUD IYO AGABKA DOWLADDA

Qodobka 4-aad

Diiwaangelinta Hordhaca ah ee Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda

1. Waaxda Hantida Qaranku ee Wasaaradda waa in ay samaysaa oo ay kaydisa diiwaan dhamaystiran (Item Master) ee hantida ma guurtada iyo guurtada ee Dowladda Federaalka sida

dhulka, guryaha, dhismayaasha, gaadiidka, iyo qalabka, kuna kaydisaa xogtaan Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS).

2. Hal sano gudihiis marka la soo saaro Xeer-nidaamiyahan, Hay'ad kasta oo Dowladdeed waa in ay Diiwaanka Hantida Qaranka ee Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) ("Diiwaanka Hantida Qaranka") galisaa xogta loo baahan yahay iyo macluumaadka hantida danta guud iyo agabka Dowladda oo ay maamusho, masuulkana ka tahay. Diiwaanka Hantida Qaranka ee dhammaan Hay'adaha Dowladda ee Dowladda Federaalka Soomaaliya ayaa loo tixgelinaya diiwaanka hantida danta guud iyo agabka Dowladda ee midaysan.

3. Hanti danta guud ee kasta ama agabka Dowladdeed ee kasta ee kujira Diiwaanka Hantida Qaranka waa in laga haya xogta soo socota:

(b) Lambar aqoosi oo u gaar ah (Unique ID) hantidaas danta guud ama agabkaas Dowladda.

(t) Nooca hantida danta guud iyo agabka Dowladda uu yahay oo ku salaysan Jaantusyada Xisaabaadka (codes on the Charts of Accounts) ee u dajiyay Xisaabiyaha Guud.

(j) Magaca hantida danta guud ama agabka Dowladda.

(x) Xogta goobta ay taalo hantida danta guud ama agabka Dowladda, oo ay kujiraan macluumaad faahfaahsan iyo xogta cayiman ee goobta (geoinformation), haddii ay dhacdo in hantidu tahay hanti ma guurto ah oo qiima leh.

(kh) Taariikhda Dowladdu yeelatay.

(d) Hay'adda Dowladda ee gacanta ku haysa hantida danta guud ama agabka Dowladda.

(r) Qiimaha Dowladdu kusoo iibsatay.

(s) Cimriga ay jirayso oo ay waxtarka leedahay ee uu jideeyay Xisaabiyaha Guud.

(sh) Sida ay u qiima dhacayso ama ay u noqonayso dhaqan-ka bax ee u jideeyay Xisaabiyaha Guud.

(dh) Diiwaanka kormeerka iyo xaqiijinta (the inspection or verification log).

(c) Diiwaanka dayactirka oo ay jidaysay Waaxda Hantida Qaranka.

(g) Haddii hantida danta guud ay tahay mid kireeysan ama lagu bixiyay heshiis dheef wadaag, macluumaadka kirada iyo heshiiska.

(f) Haddii agabka Dowladda la iibshay ama u unoqday dhaqan-kabax, macluumaadka iibinta ama dhaqan-kabaxa.

4. Haddii hay'ad Dowladeed ay ku guul daraysato in ay diiwaangeliso xogta ku saabsan hantida danta guud ama agabka Dowladda oo ay iyadu gacanta ku hayso xiliga kama dambaysta ee lagu qeexay farqada 2--aad ee Qodobkaan, Waaxda Hantida Qaranka oo ogolaansho ka helaya Wasiirka, waxa ay:

(b) Diiwaangelinaysaa hantida danta guud ama agabka Dowladda iyada oo hantidaas ku suntaysa hay'adda Dowladda ee masuulka ka ah. Ama;

(t) Ku wareejinaysaa hay'ad kale ee Dowladeed, hantidaas danta guud ama agabkaas Dowladda ee kujira gacanta hay'adda ku guuldaraysatay in ay diiwaan geliso.

5. Marka la dhammeeyo diiwaangelinta hordhaca ah ee hantida danta guud ama agabka Dowladda ee ku xusan farqadaha (2) iyo (3) ee Qodobkaan, dhammaan hay'adaha Dowladdu waa in ay xaqiijiyaan in dhammaan hantida danta guud iyo agabka Dowladda ee magacooda lagu suntay uu yahay mid si sax ah u diiwaangashan. Sidoo kale, hay'addaha Dowladdu waa in ay muddo laba toddobaad gudihiis ah ku geliyaan Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) xogta hantida danta guud ama agabka Dowladda kadib:

(b) Mar kasta ay soo saaran rasiidka helitaanka agabka (GRN) ee agab dhawaan soo galay gacanta Dowladda ama shahaadada dhammaystirka dhismaha ee la xariirta hantida danta guud.

(t) Marka hanti dan guud ama agab Dowladdeed uu gacanta Dowladda kusoo galo deeq ahaan, mucaawano ama uu kadhawsho dhamaystirka mashruuc.

(j) Marka isbadal lagu sameeyo hanti dan guud ama agab Dowladdeed oo horay u jiray.

6. Si uu u guto waajibaadkiisa ku xusan Qodobka 11 (1) (j) ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, Hanti-dhawraha Guud wuxuu yeelanaya diiwaan u gaar ah oo lagu diiwaan-gelinayo hantida danta guud iyo agab Dowladda. Marka uu fulinayo diiwaangelinta, Hanti-dhawraha Guud waxa uu xogta kusaabsan hantida iyo agabka ee ku xusan faqrada 3-aad ee Qodobkaan ka dalban karaa Waaxda Hantida Qaranka ee Wasaaradda Maaliyadda ama hay'adda Dowladda ee hantida ama agabku ku suntanyahay.

Qodobka 5-aad

Sumadeynta Hantida Danta Guud iyo Agabka Dowladda

1. Inta lagu guda jiro diiwaangelinta hordhaca ah, haddii hanti danta guud ama agab Dowladdeed aan lagu suntin hay'ad Dowladeed, hantidaas ama agabkaas waxaa maamulaya Waaxda Hantida Qaranka, waxaana lagu suntaa Wasaaradda Maaliyadda.

2. Waaxda Hantida Qaranka waxa ay soo jeedin kartaa in hanti dan guud ama agab Dowladdeed oo aan ku suntaneen wax hay'add Dowladeed ah, lagu sunto, lana hoos keeno hay'add Dowladeed iyadoo lagu salaynayo:

(b) Sooyaalka ama hab-dhaqanka la xiriira gacan ku haynta iyo maareynta hantida danta guud ama agabka Dowladda ee nuucaan ah.

(t) Adeegyada danta guud ee bixintooda ay hay'adda Dowladeed u adeegsanayso hantida ama agabka.

(j) Baahiyaha ay hay'adda Dowladeed u qabto hantida danta guud ama agabka Dowladda si ay u gudato doorkeeda iyo waajibaadkeeda shaqo.

(x) Doorarka iyo masuuliyadda ay hay'adda Dowladeed iska saari karto ilaalinta iyo maaraynta hantida danta guud ama agabka Dowladda iyada oo lagu salaynayo nooca ay tahay hantida danta guud ama agabka Dowladda.

QAYBTA 3-AAD

MAARAYNTA HANTIDA DANTA GUUD

Qodobka 6-aad

Soo iibsiga Hantida Danta Guud

1. Si waafaqsan Sharciga Iibka Qaranka, xeerarkiisa, haga-yaashiisa iyo Hagaha Hantida Danta Guud ee dhaqan galka ah, hay'adda Dowladdu waa in ay diyaarsataa qorshaha soo iibsiga hantida danta guud, si loo waafajiyo qorshe sanadeedkeeda iibka iyo soo jeedinta miisaaniyadda.
2. Dhammaan kharash-bixinta, ha ahaado kharashka joogtada ah ama midka raasamaalka, ee lagu soo iibsanyo hanti dan guud ee cusub waa in lagu soo jeediyaa, laguna daraa Xeerka Qoondada Miisaaniyadda.
3. Codsiga kasta oo lagu dalbanayo hanti dan guud waa in ay weheliso warbixin kooban ee habka lagu doortay, qiimaynta dhaqaale, qiimaynta khatarta jirta, soojeedin ku aadan nidaamka haboon in lagu soo iibsado hantida nuucaan ah iyo miisaaniyadda lasoo jeediyay ee ku filan, kadibna loo diraa Waaxda Miisaaniyadda. Marka ay hesho macluumaadka hore ku xusan, Waaxda Miisaaniyaddu waa in ay kala tashato:
 - (b) Haddii arrinku uusan aheyn mashruuc, Waaxda Hantida Qaranka si ay u hesho talooyin dheeraad ah oo lagu biirin karo soo iibsiga hantida cusub. Waaxdu waxay tallooyin ka dhiiban kartaa:
 - i. Jiritaanka hanti dan guud oo lagu wareejin karo ama la siin karo hay'adda doonaysa hantida.
 - ii. Sidda ay hay'adda Dowladeed ee codsiga keentay ay ugu hoggaansan tahay shuruudaha, xeerarka iyo hagayaasha dhaqan-galka ah ee la xiriira maareynta hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
 - (t) Wasiirka, haddii hawsha soo iibsashada hantida ay u baahantahay kharash raasamaal ama ay tahay maalgalinta mashruuc guud.
4. Dhammaan hababka loo marayo soo iibsiga hantida danta guud waa in ay waafaqsan yihiin Sharciga Iibka Qaranka, xeerarkiisa, hagayaashiisa iyo shuruudaha iyo xeerarka kharash bixinta.
5. Hanti kasta oo ay hay'adda Dowladeed ku hesho sifo deeq, hibayn ama laga maalgeliyey dibadda waa in loo aqoonsadaa in ay tahay hanti dan guud waana in lagu qoraa Diiwaanka Hantida Qaranka, iyadoo la xusaayo qiimaha hantidaas ku fadhiso.
6. Kharashka lagu beddelaayo hanti ku jirta gacanta Dowladda waa in loo xisaabiyaa kharashka lagu soo iibsanaayo hanti cusub iyo midka laiska iibinaayo hanti duugowday. Waaxda Miisaaniyadda iyo Xisaabiyaha Guud waa in macaamilka nuucaan ah ugu kala muujiyan miisaaniyadda iyo diiwaanaadka xisaabaadka inay kala yihiin kharash iyo dakhli si waafaqsan miisaaniyadda iyo diiwaannada xisaabaadka.
7. Marka la ansixiyo foojarka kharashka ku baxaya iibka hantida ama shahaadada dhamaystirka iibka la galiyo Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS), waa in Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) si toos ah hantida danta guud ama agabka Dowladda ee cusub uga diiwangeliya Diiwaanka Hantida Qaranka ama uu ku sunta hay'adda Dowladda ee kharashka gashay.

Qodobka 7-aad

Dayactirka Hantida Danta Guud

1. Hay'adda Dowladda ee masuul ka ah hantida waa in ay si joogto ah u samaysaa hubin iyo dayactir ku aadan hantida danta guud. Waa in hay'addu sidoo kale hantida danta guud oo ay gacanta ku hayso ee lagu suntay ku ilaalisa xaalad wanaagsan, si loo xaqiijiyo waxtarkooda, loona kordhiyo cimrigooda. Hay'adda Dowladda ee masuul ka ah hantida waa in ay:
 - (b) Sameysaa jadwal dayactireed ee dhammaan hantida danta guud ee qeexaya inta jeer ee la dayactiraayo iyo baaxadda hawlaha dayactirka ee loo baahan yahay.
 - (t) Kaydisaa diiwaannada dhammaan hawlaha dayactirka oo ay ku jiraan taariikhda, faah-faahinta dayactirka la qabtay, iyo shaqaalaha mas'uulka ka ah dayactirka.
 - (j) U soo bandhigtaa baaris marka laga codsado, diiwaanada dayactirka oo ay kaydisay.
2. Hay'adda Dowladda waa in ay si joogto ah u fulisaa dayactir kahor taga, si loo ogaado, loona dayactiro arrimaha u baahan dayactirka inta aysan noqon kuwa aan waxba laga qaban karin. Hawlaha dayactirka kahor-tagga ah waxaa ka mid ah balse kuma xadidna baaritaannada, saliidaynta, toosinta (calibration), iyo nadiifinta. Cilad kasta oo lagu ogaado inta lagu jiro hawlaha dayactirka kahor-tagga ah waa in si degdeg ah wax looga qabtaa.
3. Hay'adda Dowladda waa in ay si joogto ah u qaada dayactir lagu xallinaayo arrimaha u baahan dayactir ee lasoo ogaaday inay u baahnyihiin dayactir ama in isbedel lagu sameeyo. Isbedallada larabo in lasameeyo waa in loo maraa nidaamka uu jideeyay Sharciga Iibka Qaranka. Hawlaha dayactirka ee keeni kara in hawlaha hay'adda joogsato waa in loo qorsheeya si maangal ah, si loo yareeyo caqabadaha ku imaan kara adeeg iyo hawlgallada hay'adda.
4. Dayactirka deg-degga loogu baahdo waa in si dhakhso ah loo sameeyaa, oo walxaha ay lagama maarmaanka tahay in la beddelo waa in loo helaa sida ugu dhakhsaha badan ee suurtoogalka ah, iyada oo la raacayo Sharciga Iibka Qaranka.
5. Hawlaha dayactirka waa in ay qabtaan shaqaale aqoon, tababar iyo khibrad ku habboon u leh shaqada.
6. Iyada oo la la tashanayo Waaxda Hantida Qaranka, Sarkaalka Idman ee Hay'adda, Agaasimaha Miisaaniyadda iyo Xisaabiyaha Guud waa in ay hubiyaan in la kala saaro kharashaadka joogtada ah iyo midka raasamaalka marka la dajinayo miisaaniyada kharashka dayactirka.
7. Kharashaadka dayactirka joogtada ah waa in lagu daraa kharashka loo isticmaalayo agabka iyo adeegyada halka kharashka dayactirka raasamaalka lagu darayo kharashaadka raasamaalka oo loo badalayo laguna daro qiimaha hantida qaranka ee dib loo cusboonaysiiyey ee ku jirta Diiwaanka Hantida Qaranka.
8. Dayactirka buuxiya mid ka mid ah shuruudaha soo socda waa in loo aqoonsada dayactir raasamaal:
 - (b) Marka hantida danta guud lagu sameeyo dayactir iyo dib-u-habayn ka dhigaysa hantidaas sidii mid cusub.
 - (t) Marka lagu daro ama laga bedello qayb muhiim ah hantida danta guud.

- (j) Marka hantida danta guud loo yeelo isticmaal cusub.
 - (x) Marka la balaariyo awoodda hantida danta guud.
 - (kh) Marka la balaariyo awoodda qaab dhismeedka ee hantida danta guud.
 - (d) Marka la kordhiyo cimrigooda waxtarka leh ee hantida danta guud.
9. Saddex bilood gudahood marka la soo saaro wareegtada miisaaniyada, hay'adda Dowladda ee masuulka ka ah hantida danta guud ama agabka Dowladda waa in ay diyaarisaa qorshaha dayactirka hantida kaas oo muujinaya wax ka qabashada arrimaha ay ka mid ka yihiin burburka. Waa in loo diraa qorshahaan Waaxda Hantida Qaranka si ay dib-u- eegis ugu sameeyan una ansixiyaan. Markii ay soo gaarto, Waaxda Hantida Qaranka waxa ay:
 - (b) Waaxda Miisaaniyadda kala tashanaysaa qorshaha dayactirka gaar ahaan arrinta qorshaha dayactirka raasamaalka.
 - (t) Dib u eegis ku sameeynaysaa qorshaha dayactirka si ay talooyinka ku haboon uga dhiibato. Hay'adda Dowladda ee hantida ka masuulka ah waa inay tixgelisaa tallooyinka lasiiyay marka la diyaarinayo, lana fulinayo Miisaaniyadda.
 10. Iyada oo la raacayo hagayaasha iyo tilmaamaha uu soo saaro Wasiirka, dhammaan diiwaannada dayactirka hantida danta guud ama agabka Dowladda ee ku suntan hay'ad Dawladeed waa in lagu kaydiyaa Diiwaanka Hantida Qaranka, walibana laga arkaa Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS).
 11. Hay'adda Dowladda waa in ay gelisa Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS), sumada hantida danta guud iyo faahfaahinta dayactirka lasameeyay, si loo abuuro foojarka kharash-bixinta la xiriirta hantidaan. Xogtaan waa in sidoo kale lagu diiwangeliya Diiwaanka Hantida Qaranka si loo muujiyo qiimaha ku kacay dayactirka.

Qodobka 8-aad

Kirada iyo Heshiisyada Dheef-wadaaga (Concessions) ee Hantida Danta Guud

1. Khidmada iyo kharashka laga helo kireeynta iyo isticmaalka hantida danta guud waa in loo maareeya si waafaqsan nidaamyada lagu dajiyay Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud iyo Xeer-nidaamiyaashiisa.
2. Hay'ad Dowladeed waxa ay kireyn kartaa hantida danta guud ee magaceedu ku suntan yahay marka ay ogolaansho qoraal ah ka hesho Wasiirka Maaliyadda. Heshiis kasta ee ku aadan kiraynta hanti dan guud oo ay gasho hay'ad Dawladeed iyada oo aan oggolaansho qoraal ah ka helin Wasiirka Maaliyadda waa waxba kama jiran.
3. Haddii aan laga dhaafin iyadoo la racaayo Hagaha Maareynta Hantida Danta Guud, hanti dan guud kasta ee la kireeyo waxaa laga rabaa lacag kiro ah, taas oo loo aqoonsanaayo dakhli aan aheyn canshuur. Dakhligan waxa si waafaqsan shuruucda dakhliga iyo maareynta maaliyadda guud usoo uruurinaya Agaasinka Dakhliga ee Wasaaradda.
4. Si waafaqsan Sharciga Iibka iyo Qandaraasyada Qaranka, codsiyada ku aadan gelista heshiisyada dheef-wadaaga (concessions) ee hantida danta guud waa in loo gudbiyaa

Waaxda Farsamada ee Bixinta Qandaraasyada si ay qiimeyn ugu sameeyso, kadibna loo dira Guddiga Iskudhafka Wasaaradeed ee Bixinta Qandaraasyada si loo ansixiyo.

5. Wasiirka ayaa ku qeexaya Hagaha Maareynta Hantida Danta Guud shuruudaha iyo mabaadi'da larabo inay ku jiraan heshiisyada kireeynta iyo heshiisyada dheef-wadaaga ee hantida danta guud (concession agreement).
6. Haddii ay hantida danta guud ay soo saarto dakhliyo ay ka mid yihiin khidmadda kirada, lacaga kasoo baxa heshiisyada dheef-wadaaga ee hantida danta guud (royalties) iyo khidmadaha iyo kirooyinka kale, waa in Sarkaalka Idman ee hay'adda Dowladda ee hantidaas ku suntantahay:

(b) Ku dara odoroska dakhliga dhammaan dakhliga kasoo xarooda hantidaas si loo tixraaco marka lasameeynaayo qoondada miisaaniyadda iyo saadaasha lacagta caddaanka ah.

(t) Hubiyo in Agaasinka Dakhliga ee Wasaaradda Maaliyadda uu ururiyo dakhliga soo xarooda, iyadoo loo maraayo nidaamka dakhli uruurinta ee ku xusan Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud. Si taa loo fududeeyo, waa in lala wadaaga Wasaaradda Maaliyadda, heshiisyada kirada, heshiisyada dheef-wadaagga (concessions) ee hanti danta guud iyo dukumintiyada kale ee daruuriga u ah uruurinta ujuuroyinka iyo khidmadaha kale ee kasoo xarooda hantida danta guud.

(j) Hubiyo in dakhliga ku soo xarooday habka elegtaroonig ah si toos ah loogu shubo Xisaabta Khasnada Mideysan. Waa in iyadoo la isticmaalaayo Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS), lala wadaago Xisaabiyaha Guud dhammaan cadaymaha lacag bixinta.

(x) Inuu ku sunto dakhliga hay'adda uu kusoo xarooday, isagoo isticmaalaya Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS), si loo fududeeyo uruurinta dakhliga, lana cadeeyo meesha uu kasoo xarooday dakhligaan, si kor loogu qaado hufnaanta iyo isla-xisaabtanka.

7. Dhammaan heshiisyada kirada iyo kuwa heshiisyada dheef-wadaaga (Concessions) ee Hantida Danta Guud waa in laga diwaan galiyaa Xafiiska Hantidhawrka Guud.

Qodobka 9-aad

U Kala Wareejinta Hanti Dan Guud ama Agabka Laba Hay'add ee Dowladeed

1. Markasta oo la kala wareejinaayo hanti dan guud ama agab Dowladeed waa in ay:
 - (b) Hay'ad Dowladeed ka codsata Waaxda Hantida Qaranka..
 - (t) Waa in codsiga kor lagu xusay loo gudbiya Agaasimaha Guud ee Wasaaradda Maaliyadda si uu faallo iyo talo bixin uga bixiyo.
 - (j) Waa in codsiga oo ay ku lifaaqanyihiin talada Waaxda Hantida Qaranka iyo Agaasimaha Guud loo gudbiya Wasiirka si uu u ansixiyo.
2. Waaxda Hantida Qaranka ayaa hanti danta guud u kala wareejin karta hay'addo Dowladeed iyada oo cuskanaysa sababaha soo socda:
 - (b) Baahida ay hantida u qabto hay'adda Dowladeed ee hantida loo wareejinayo iyo shaqada ay dadwaynaha ugu qabanayso.

- (t) Hay'addaha Dawladeed ee hantida loo kala wareejinayo oo la yimaada heshiis wadajir ah.
3. Waaxda Hantida Qaranka marka ay ogaato dayac hantiyeed ama agab Dawladeed, ka dib marka uu ogalaado Wasiirku, waxay ay la wadaagaysaa Hanti Dhawraha Guud si baadhis ugu sameeyo talana soo jeedinna uga keeno.
 4. Waaxda Hantida Qaranku waa in xogta hanti kala wareejinta la ansixiyay galisaa Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) marka ay hesho warbixinta qiimeynta saxda ee xaalada hantidu ku sugantahay iyo midda kala wareejinta hantida.
 5. Iyada oo mar kasta loo hoggaansamaayo Xeerka Qoondada Miisaaniyadda Qaranka, Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud iyo xeer-nidaamiyaashiisa, kharashaadka miisaaniyadeed ee loo qoondeeyay hantida la wareejiyay waa in lala wareejiyo isla hantida.
 6. Macluumaadka kala wareejin kasta ee hanti ama agab oo loo sameeyo si waafaqsan Qodobkan waa in lala wadaagaa Hantidhawrka Guud, si uu u cusbooneysiyo diiwaankiisa.

Qodobka 10-aad

Ka saarista (Disposal) Agabka gacanta Dowladda

1. Agabka Dowladda waxaa laga saari kara gacanta Dowladda keliya haddii:
 - (b) Aan loo baahnayn in adeeg loogu sii qabto bulshada ama danta guud.
 - (t) Ay noqdeen hawl-gab (unserviceable).
 - (j) Uu dhamaaday cimrigeedoodi wixtarka lahaa.
2. Agabka Dowladda waxaa looga saari kara gacanta Dowladda:
 - (b) In la iibiyo, haddii agabka aan loo sii baahnayn isticmaalkiisa.
 - (t) In la burburiyo, haddii aqabku aanu laheyn wax rajo ah oo lagu iibin karo ama lagu wareejin karo.
3. Waaxda Hantida Qaranku waa in ay usoo gudbisaa codsiga ka saarista agab gacanta Dowladda Wasiirka si uu ansixiyo. Marka la dhammeeyo hawsha ka saarista, agabka gacanta Dowladda, agabkuna ka baxo gacanta Dawladda, Waaxda Hantida Qaranku waa in ay agabkaas ka baxay gacanta Dowladda ku wargalisaa Xisaabiyaha Guud si uu uga saaro Diiwaanka Hantida Dowladda. Macluumaadka la xiriira arrinkaan waa in sidoo kale lala socodsiiya Hantidhawrka Guud.
4. Ka hor inta aan la iibin agab Dowladdeed, waa in dib-u-qiimeeyn lagu sameeya agabka, si loo dejiyo qiimaha ugu yar ee lagu shaacin karo iibintiisa si waafaqsan Sharciga Iibka Qaranka. Hay'adda Dowladeed ee iska iibinaysa aqabka waa in ay qiimaha agabka ee ka dhasha natiijada tartanka ama gorgortanka ka diiwangelisa Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) kadib marka ay ogolaanshaha ka hesho Waaxda Hantida Qaranka.
5. Marka la dhammeeyo hawsha ka saarista agabka gacanta Dowladda ee loo maray nidaamka iibinta, hay'adda Dowladdu waa inay heshiiska lagu iibiyay agabka ka diiwaan gelisaa

Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS), kadibna waa in Agaasinka Dakhligu soo saara qaansheegta dakhli uruurinta kaas oo lagu qaadayo dakhliga kasoo xarooday iibka agabka.

6. Dhammaan lacagaha ka soo xarooda iibka waa in lagu shubaa Xisaabta Khasnadda Mideysan ee Qaranka iyadoo caddaynta lacag bixintana loo gudbinaayo Xisaabiyaha Guud si uu rasiidka lacag qabashada uga dhex ansixiyo Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS).
7. Agab Dowladeed ee kasta oo duugow loo diwaan-galiyey waa in looga saara gacanta Dowladda si waafaqsan habraacyada shuruucda iyo xeer-nidaamiyashu dhigayan.
8. Aqab kasta oo Dowladdu oo laga saaray gacanta Dowladda waa in si waafaqsan Qodobka kan ku xiga, laga tirtiraa Diiwaanka Hantida Qaranka, walibana laga saara Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) kadib marka ogolaansho laga helo Waaxda Hantida Qaranka iyo Xisaabiyaha Guud.

Qodobka 11-aad

Ka tirtirida Agabka laga saaray gacanta Dowladda Diiwaanka Hantida Qaranka

1. Sarkaalka Idman ee hay'adda ka saartay agabka gacanta Dowladda , ayaa codsiga ka tirtirida agabkaas Diiwaanka Hantida Qaranka usoo gudbinayo Waaxda Hantida Qaranka iyo Xisaabiyaha Guud marka:
 - (b) Agabka Dowladdu uu si buuxda u qiima beelo, la xooro ama uu hawl-gabo, balse jiritaankiisu sii muuqdo.
 - (t) Agabka Dowladda looga saaro gacanta Dowladda si waafaqsan habraaca ku xusan Qodobka kore.
 - (j) Hay'adda Dowladda ama Waaxda Hantida Qaranku ay xaqiijiyaan, warbixinna ku sheegaan in agabkaas lumay.
2. Haddii lagu ogaado baarista in lumitaanka ku yimid agabka uu sababay fal uu ula kac ee u sameeyay sarkaalka mas'uulka ka ah, waxa warbixinta baarista loo gudbinaya Xafiiska Xeer Ilaaliyaha Guud si uu dacwad uga furo maxkamadda awoodda uleh.

Qodobka 12-aad

Xisaabinta iyo Kasoo-warbixinta

1. Xisaabiyaha Guud waxa uu soo saarayaa tilmaamo lagu qeexayo xeerarka xisaabinta, mabaadi'da, iyo hababka ay Hay'adaha Dowladdu u xisaabinayaan qiimaha, qiimo-dhaca iyo khasaaraha ku yimaada hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
2. Hay'adda Dowladdu waa in ay warbixin sannadeedka hantida danta guud iyo agabka Dowladda galisaa Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS) si nidaamku u soo saaro warbixin sannadeed dhamaystiran ee dhammaan hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
3. Warbixin sannadeedka hantida danta guud iyo agabka Dowladd waa in lala wadaagaa:

- (b) Wasiirka, si uu u guto waajibaadkiisa ku aadan maareynta maaliyadda guud.
 - (t) Waaxda Hantida Qaranka si ay u isticmaalan marka la fulinayo baaritaannada iyo kormeerada xaqiijinta badqabka hantida danta guud iyo agabka Dowladda.
 - (j) Xisaabiyaha Guud si uu ugu adeegsado diyaarinta warbixinta xisaab xirka (balance sheet) Dowladda.
 - (x) Hanti-dhowrka Guud si uu ugu adeegsado baaritaannada hanti-dhawrista.
 - (kh) Waaxda Miisaaniyadda, si ay ugu adeegsado diyaarinta soojeedinta miisaaniyadda.
4. Warbixin sanadeedka dhamaystatiran ee hantida danta guud iyo agabka Dowladda (consolidated annual report) waa in lala wadaaga Labada Aqal ee Baarlamaanka Federaalka isla marka Hanti-dhowrka Guud la wadaago Labada Aqal ee Baarlamaanka warbixinta xisaab-xirka ee baarista soo martay.
 5. Waa in Waaxda Hantida Qaranka ay ku daabacdo bogga internet-ka ee Wasaaradda, 15 maalmood ka dib marka warbixinta lala wadaago Baarlamaanka, warbixin kooban oo laga soosaaray warbixin sanadeedka dhamaystatiran ee faqradda kore lagu xusay, si dadweynuhu u akhriyaan.
 6. Hay'adda Dowladdu waa in ay warbixinta ku saabsan wixii isbeddel, burbur ama khasaare ah ee soo gaara hantida danta guud ama agabka Dowladda oo ay masuulka ka tahay la wadaagtaa Waaxda Hantida Qaranka iyo Xisaabiyaha Guud, 30 maalmood gudahooda ka dib marka uu dhaco falka saameeyay hantida ama agabka.
 7. Waaxda Hantida Qaranku waa in ay ogaysiisaa:
 - (b) Xisaabiyaha Guud haddii ay jirto wax shuruud ah oo looga baahan in lala kulmo marka laga tirtiraayo agab laga saaray gacanta Dowladda Diiwaanka Hantida Qaranka.
 - (t) Wasiirka haddii ay jirto codsi ku saabsan wareejin hanti dan guud ama khaarajin agab Dowladeed.
 - (j) Hantidhawrka Guud haddii ay jirto baahi loo qabo baaris hantidhawris oo ku saabsan hanti dan guud ama agab Dowladeed.
 - (x) Xeer Ilaaliyaha Guud, haddii ay jirto dembi laga galay ama ka dhan ah hanti dan guud ama agab Dowladeed.
 8. Waaxda Hantida Qaranku waxa ay wakhti kasta codsan kartaa in ay xaqiijiso xaalada uu ku suganyahay hanti dan guud ama agab Dowladeed ama kormeerto hanti dan guud ama agab Dowladeed. Waaxdu waxay sidoo kale u sameeyn kartaa hawlaha xaqiijinta iyo kormeerka si lama filaan ah.

QAYBTA 4-AAD

MAARAYNTA AGABKA DOWLADDA

Qodobka 13-aad

Maareynta gaarka u ah Agabka Dowladda

1. Wasiirka ayaa soo saaraya tilmaamo ku socda hay'addaha Dowladda oo ku aadan soo sarista habraacyo gudahooda ku eg oo ay ku maaraynayaan agabka Dowladda oo ay maamulaan. Tilmamaahan waa in ugu yaraan ay ka koobnaadaan:

- (b) Nidaamka diyaarinta qorshaha wax iibsiga ee sanadlaha ah si looga hortago in agab xad-dhaaf ah lasoo iibsado.
 - (t) Habka dayactirka iyo kaydinta agabka.
 - (j) Habka loo maraayo qiimeynta agab ay soo iibsadeen, tirinta agabka kaydka ah, la socodka agabka iyo kaydinta diwaan sax ah ee agabka.
 - (x) Habka la maraayo marka la wareejinaayo, laga saaraayo gacanta Dowladda, ama laga tirtiraayo diiwaanka agab.
 - (kh) Nidaamyada ilaalinta agabka iyo tallaabooyinka looga hortagayo xatooyada, khiyaanada, iyo isticmaalka qaldan.
 - (r) Habka loo dhaqan-gelinaayo xeerarka, habraacyada iyo tallabooyinka ku aadan maareynta agabka.
2. Hay'adaha Dowladda waa in ay Waaxda Hantida Qaranka u soo gudbiyaan habraacyo gudahooda ay u dajisteen ee lagu maaraynayo agabka. Sidoo kale dukumeentiyadan waa in lala wadaga Hanti-dhawrka Gudaha, iyo Hanti-dhawrka Guud marka ay codsadaan.
 3. Maamulida agabka waa in loo raaco habka kala soocida ee uu dajiyay Sharciga Iibka Qaranka, xeer-nidaamiyaashiisa ama midka ku cad Nidaam-Xisaabeedka Maareynta Macluumaadka Maaliyadda Soomaaliyeed (SFMIS).

Qodobka 14-aad

Soo iibsiga Agabka

1. Sarkaalka Idman ee hay'ad Dowladeed waa inuu ku xusaa soo jeedinta miisaaniyadda ee hay'addiisa kharashka ku baxaya soo iibsiga agabka.
2. Ka hor inta aan la soo gudbin khiyaasta kharashka loo baahan yahay in lagu soo iibsado agab, Sarkaalka Idman ee Hay'ada Dowladeed waa in uu hubiyaa:
 - (b) In kharashka la khiyaasay in loo baahan yahay si loogu soo iibiyo agab uu waafaqsan yahay qabyo qoraalka qorshaha iibka sannadlaha ah. Iyo
 - (t) In iyadoo la raacayo habraaca gudaha ee hay'addu jideeysatay si loogu maareeyo agabka si waafaqsan faqradda 1-aad ee Qodobka 13-aad, agabka yaala, walibana uu qiimeeya agabka loo baahanyahay iyo kuwa daruuriga ah.
3. Hay'addaha Dowladda waa in ay usoo iibsadaan agabka si waafaqsan Sharciga Iibka Qaranka, xeer-nidaamiyaashiisa iyo Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud iyo xeer-nidaamiyaashiisa.
4. Dhamaan agabka ay soo iibsato hay'add Dowladeed waa inuu hubiyaa sarkaal leh khibradda loo baahan yahay, isagoo:
 - (b) Caddaynaya in agabku waafaqsan yahay dalabka iibka, qaansheegta, iyo dukumentiyada kale ee khuseeya. Iyo
 - (t) Xogta agabka lasoo iibiyay gelinaaya Diiwaanka Hantida Qaranka.

5. Marka gacanta lagu dhigo oo la diwaan galiyo dhammaan agabyada la soo gaarsiiyo hay'ad Dowladeed, Sarkaalka Idman waa in uu macluumaadka la wadaagaa Waaxda Hantida Qaranka, walibana:
 - (b) Xaqiijiya nooca agabka isaga oo isla eegaya dalabka agabka, qaansheegta, iyo dukumentiyada kale ee khuseeya si loo hubiyo daahfurnaanta iyo saxsanaanta agabka.
 - (t) Si degdeg ah u geliyo xogta agabka lasoo iibiyay Diiwaanka Hantida Qaranka isaga oo kaydinaaya diiwaan dhammaystiran ee dhamaan agabka hay'adda Dowladda.
 - (j) Ka hela oggolaansho Waaxda Hantida Qaranka ee la xariirta codsiyada diiwangelinta agabka cusub.
6. Sida ku cad Qodobka 13-aad, Wasiirka ayaa soo saaraya tilmaamo ku socda hay'addaha Dowladda oo ku aadan soo sarista habraacyo gudahooda ku eg oo lagu maareynaayo agabkooda. Tilmaamahaan waa inay dhiiri-galiyaan hab-dhaqannada ugu wanaagsan ee maamulka maaliyadda guud iyaga oo:
 - (b) Dhiirigelinaya isticmaalka hababka maareynta agabka ee daahfurnaanta iyo isla xisaabtanka ku dhisan.
 - (t) Fududeynaya samaynta habab cadcad ee ku aadan xakamaynta agabka iyo kasoo warbixinta agabka.
 - (j) Xaqiijinaya fulinta kormeerka iyo la socodka ku habboon tirada, isticmaalka, iyo khaarajinta agabka.
 - (x) Dhiirigelinaya wada shaqaynta iyo macluumaad wadaagista hay'adaha Dowladda dhexdooda si kor loogu qaado tayada nidaamyada maareynta agabka Dowladda.

Qodobka 15-aad

Kaydinta Agabka Dowladda

1. Sarkaalka Idman ee hay'adda waa in uu dhisaa, walibana joogteeya shaqada xarun kayd ah oo buuxin karta shuruudaha soo socda:
 - (b) Xarunta kaydka ah waa in jawi ahaan ahaataa mid ku habboon kuna filan in lagu kaydiyo agabka Dowladda iyada oo xarunta kaydka ahi ka jawaabi karo baahida agabka lagu kaydinaayo.
 - (t) Xarunta kaydka waa inay lahaataa quful iyo nidaam sugan oo ilaalinaya badqanka agabka Dowladda.
 - (j) Xarunta kaydka waa inay lahaataa qof maamula si uu u xakameeyo una maareeyo agabka Dowladda si waafaqsan habraacyada gudaha hay'adda ee ku aadan maareynta agabka, gaar ahaan la wareegista agabka cusub, dayactirka, qoondaynta, ka saarista gacanta Dowladda, iyo ka tirtirida diiwanka.
 - (x) Xarunta kaydka waa inay lahaata diwanka kaydka si loogu diiwaangeliyo sifooyinka muuqda iyo xogaha kale ee agabka iyo dayactirka si waafaqsan habraacyada gudaha hay'adda ee ku aadan maareynta agabka.

2. Habraacyada gudaha hay'adda ee ku aadan maareynta agabka waa in ay ku jiraan siyaasado iyo hagayaal tilmaamaya sida agabka loogu kala qoondeynayo waaxaha, xafiisyada, iyo saraakiisha hay'adda iyada oo la hubinayo in:
 - (b) Agabka lagu bixiyo nidaam ku saleysan baahida jirta iyo in aan xaddi aan loo baahnayn aan la bixin.
 - (t) Qaataha agabku uu mas'uul ka yahay ilaalinta agabka lagalana xisaabtamayo wixii waxyeelo ah ama khasaare ah ee agab kusoo gaarta u hoggaansami la'aanta habraacyada maareynta agabka Dowladda ama dayacaad.
3. Sarkaalka Idman ee hay'adda waa in uu u diyaariyaa in ay arki karaan xarunta keydka, diiwaanka hantida, diiwaanka kaydka, nidaamka maaraynta agabka, iyo agabka Dowladda, Xisaabiyaha Guud, Wasaaradda Maaliyadda, Hanti-dhawrka Gudaha, ama Hanti-dhawraha Guud marka ay ka codsadaan in ay arkaan.

Qodobka 16-aad

Habka Xaqiijinta iyo Hubinta Agabka

1. Sarkaal ka socda Waaxda Hantida Qaranka waa in uu ugu yaraan hal mar sannad kasta xaqiijiya agabka Dowladda, ama mar kasta oo ay xaalad keento in la xaqiyo taas oo ku timid awaamiir kasoo baxday xafiiska Wasiirka. Ujeedada laga leeyahay xaqiijinta agabka waa in la hubiyo sidda loogu hoggaansan yahay dhammaan sharciyada, xeer-nidaamyada, iyo hab-raacyada lagu maamulayo maaraynta agabka Dowladda. Xaqiijintan waxa ka mid ah in la xaqiijiyo jiritaanka agabka, lahaanshaha, xaalada uu ku suganyahay, halk ay taalo, qiimaha ay taagan tahay, xadiga, heerka dayactirka, sida loo isticmaalo, haddi wax wareejin jirto, iyo haddi hantida ay tahay mid la khaarajinayo oo duqoowday.
2. Sarkaalka Idman ee hay'adda Dowladda waa in uu habraacyada xaqiijinta sameeyaa saddexdii biloodba mar, si loo adkeeyo habraacyada gudaha ee maareynta hantida.

Qodobka 17-aad

Maareynta Agabka Dowladda

1. Si waafaqsan Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, Xeer-nidaamiyahaan iyo Sharciga Iibka Qaranka iyo xeer-nidaamiyaashiisa, Wasiirku waxa uu saaraya Hagaha Maareynta Agabka Dowladda oo jideeynaya nidaamyada la wareegista, diiwangelinta, wareejinta iyo khaarajinta agabka Dowladda, si looga hortago in si xun loo isticmaalo ama la xado agabka Dowladda.
2. Marka uu dhaqan galo Hagaha Maareynta Agabka Dowladda, dhammaan qodobada ku xusan Hagahaas waa in loo dhaqan-galsha sida qodobadda Xeer-nidaamiyahan oo kale.
3. Iyada oo an waxba loo dhibayn qodobbada kale ee ku jira Xeer-nidaamiyahan, haddi ay lagama maarmaan noqoto, Wasiirku waxa uu awood u leeyahay in uu soona saaro hagayaal, siyaasado iyo habraacyo kaabayaal ah oo waafaqsan Xeer-nidaamiyahan iyo Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud. Ujeedada hagayaashan, siyaasadahan iyo habraacyadan ayaa

ah in lasii balaariyo, la sharaxo, lagana bixiyo hagiis la taaban karo si loo dhaqan galiyo Xeer-nidaamiyahaan iyo Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud, iyagoo sidoo kale xoojinayaan siddii kor loogu qaadi lahaa wax-ku-oolnimada iyo dhaqan galka nidaamyada maareynta maaliyadda guud.

QAYBTA 5-AAD

DHAQAN-GALKA XEER-NIDAAMIYAHA

Qodobka 18-aad

Dhaqan-Galka Xeer-nidaamiyaha

1. Xeer-nidaamiyahaan waxa uu dhaqan gelayaa marka ay ansixiyaan Golaha Wasiirrada sida uu dhigayo Qodobka 62 (1) ee Sharciga Maareynta Maaliyadda Guud. Ansixinta ka dib, waxaa lagu soo daabacaya bogga internet-ka ee Wasaaradda Maaliyadda.
2. Wasiirku wuxuu amar ku bixin karaa, haddii ay lagama maarmaan noqoto, in dib loo dhigo ama la hakiyo dhaqangelinta qodobo ka mida Xeer-nidaamiyahan, si loo hubiyo in Xeer-nidaamiyahaan u dhaqan-gal si wax ku ool ah.